

Zsidó fiatalok a Békés vármegyei evangélikus gimnáziumokban a Horthy-korszakban

LIPCSEI IMRE

Bevezetés

A zsidó és a protestáns felekezeti kultúrában a szent szövegek olvasása, tanulmányozása során jelentős szerep jut az egyénnek és a családnak. A szöveggyógyomány tekintélye már fiatal kortól megjelenik, ami az oktatás eredményességében is kimutatható. A zsidóságnál ez hatványozottabban érvényes, hiszen, mint a „könyv népe”, mindig nagy szerepet tulajdonítottak a tudás megszerzésének, ami megmutatkozott az iskoláztatásban és a diákok tanulmányi munkájában is.

A zsidók és az evangélikusok között az oktatás vonatkozásában esetenként párhuzam állítható fel. Mindkét felekezet kisebbségben élt a trianoni Magyarországon, és e két vallási csoport közel azonos demográfiai súlyt képviselt az össznépességben belül. A társadalmi marginális helyzet kompenzálására a gyermekeik iskoláztatásával próbáltak válaszolni, ami lehetőséget adott a magasabb társadalmi közegbe való bejutásra, így növelve az érvényesülés lehetőségét.

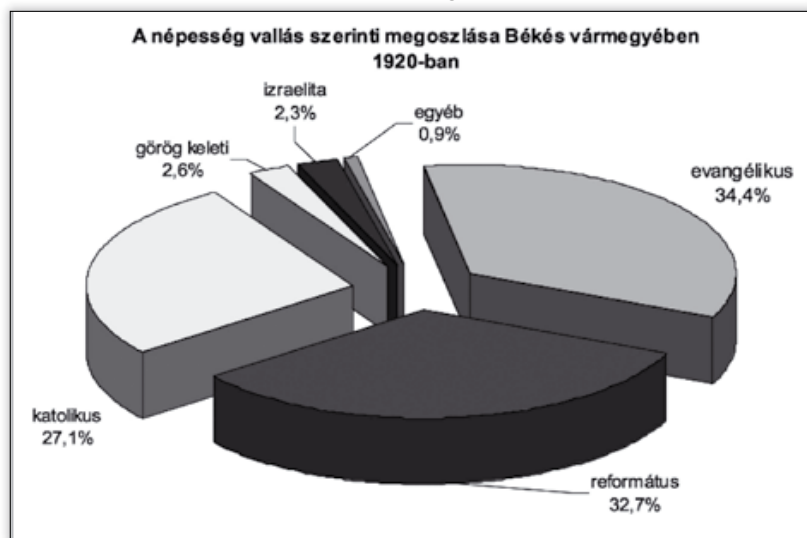
Tanulmányomban a Trianon utáni Békés vármegye két evangélikus gimnáziumának vizsgálatát mutatom be a zsidó tanulókra fókuszálva.¹ Az anyakönyvekben fellelt adatokat történeti szociológiai módszerrel feldolgozva arra kerestem a választ, hogy rendelkezett-e valami sajátossággal a vármegyei zsidó diákság az országos trendhez képest, és volt-e valami, ami megkülönböztette őket más felekezethez tartozó diákoktól.

Az evangélikus gimnáziumok a vármegye oktatási struktúrájában

Egy régió jelentős ismérve, hogy milyen vallású, milyen nemzetiségű a populációja. Békés vármegye a felekezeti megoszlás szerint relevánsan eltért az országos helyzettől, hiszen a 18. századi újratelepítést követően erőteljes protestáns dominancia jellemezte. Az egyharmad evangélikus és egyharmad református vallású lakosság mellett az izraeliták aránya az országos helyzethez viszonyítva jelentősen alulreprezentált volt, hiszen a megcsonkított országban élő izraeliták 5,9%-ához képest Békés vármegyében csak 2,3% az ehhez a valláshoz tartozó lakosok aránya.

¹ Békés vármegyében a harmadik evangélikus gimnázium Orosházán működött, ahol 1937-ben indult az oktatás, ezért az adatait nem lehetett figyelembe venni.

1. számú diagram

Forrás: Karner K (1931): *Felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában. Debrecen. Debrecen Szabad Királyi Város és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvnyomda Vállalata, Debrecen. IV. számú táblázat*

A helyzet nem változott a vizsgált időszakban, így elmondható, hogy az izraeliták végig jelentős kisebbségben éltek a vármegyében. Ez azonban nem jelentett különösebb hátrányt, hiszen az izraelita lakosok munkájuk során kapcsolatban álltak az emberekkel, és abban a vármegyében, ahol négy nemzetiség élt együtt, nem okozott különösebb problémát a vallási hovatartozás miatti kisebbség. A tanuláshoz való viszonyuk azonban az országos trendhez igazodik, hiszen az 1. számú táblázat adataiból látható, hogy a vármegye középiskoláiba járó diákok átlagában közel ötszörösen felülreprezentáltak az izraelita diákok.

1. számú táblázat: A vármegyei diákok vallási megoszlása az 1920-40 közötti időszak átlagában

	r. kat.	g. kat.	ref.	ev.	gör.kel.	izr.	egyéb
Bcs.Lőrántffy Áll.	32,7%	0,5%	11,8%	33,9%	0,8%	20,1%	0,2%
Bcs. Rudolf Ev.	33,8%	1,1%	12,1%	37,5%	0,4 %	14,7%	0,4%
Békési Ref.	22,4%	0,2%	63,4%	6,7%	1,1%	5,4%	0,8%
Gyulai Kat.	69,5%	1,2%	16,6%	1,9%	2,5%	8,5%	0,6%
Orosházi Ev.	23,3%	-	11,5%	54,7%	1,2%	8,9%	0,4%
Szarvasi Ev.	26,4%	-	9,4%	53,3%	0,4%	10,2%	0,3%

	r. kat.	g. kat.	ref.	ev.	gör.kel.	izr.	egyéb
Szeghalmi Ref.	18,9%	0,4%	69,4%	2,9%	0.7%	6,8%	0,9%
Összesen:	32,3%	0,4%	27,8%	27.4%	1%	10,6%	0,5%

Forrás: *A Békés vármegyei középiskolák értesítői*

Ha a diákok százalékos megoszlását vizsgáljuk, összefüggést figyelhetünk meg az izraelita tanulók és az iskolafenntartók között, hiszen a legmagasabb arányban az evangélikus gimnáziumokban, illetve a békéscsabai leánygimnáziumban tanultak. Viszonylag magas volt a számarányuk a katolikus intézményben is, de a két legalacsonyabb érték a református gimnáziumokhoz kapcsolódik. A fenti számadatok az országos helyzethez viszonyítva nem meglepőek, kapcsolódnak Karády Viktor kutatásaihoz, aki a zsidókkal szembeni szegregáció gyökereit vizsgálva megállapította, hogy a zsidóság alulreprezentáltsága a katolikus és – kisebb mértékben – a református intézetekben „már az első világháború előestéjén világossá vált, és a világháborúk között csak tovább mélyült”.²

A Lórántffy Zsuzsanna Állami Leány Gimnáziumnál egyértelmű a preferencia oka, hiszen a vármegye egyetlen leánygimnáziuma volt.³ Itt nyilvános tanulóként az iskola mindennapi munkájában vehettek részt a lányok, míg a többi középiskolában csak magántanulóként, és az egyéni tanulás nehézségeivel küszködve juthattak érettségijükhez. Az evangélikus középiskoláknál az országos trend itt is érvényesült: Karády Viktor a kutatásaiban kimutatta, hogy az iskoláztatáson túl a zsidóság és az evangélikusok között kisebb a csoportközi távolság, és az élet több területén is közeledést hozott.

A táblázatban közölt három evangélikus gimnázium közül csak kettőt, a békéscsabait és a sarvasit veszem vizsgálat alá, mert az orosházi csak 1938-ban nyitotta meg kapuit, így ennél nem lehet vizsgálni a folyamatosságát.

A diákok létszámadatai

Tanulmányomban a trianoni békeszerződést követő első tanév eredményeit hasonlítottam össze a húsz évvel későbbi adatokkal. Kíváncsi voltam arra, hogy a két világháború közötti időszak társadalmi és oktatáspolitikai változásai milyen mértékben hatottak a diákok, ezen belül is az izraelita tanulók életére. Legelőször a létszámadatokat vizsgáltam. A 2. számú táblázat adataiból kitűnik, hogy a tanulók összlétszáma jelentősen csökkent a kiinduló 1920-21-es tanévhez képest. Ennek oka

² Karády Viktor (1994): *Felekezeti státusz és iskolázási egyenlőtlenségek*. In Karády Viktor Iskolarendszer és felekezeti egyenlőtlenségek Magyarországon (1867-1945). Budapest, Replika Kör, 42. o.

³ Fehér Géza (szerk., 1931) *Békéscsabai M. Kir. Áll. Lórántffy Zsuzsanna Leányliceum 1930/31. tanévi Értesítője*. Körösvidék Nyomda Rt. Békéscsaba.

abban keresendő, hogy a második adatvételi időszakig megnyílt két gimnázium és több polgári iskola is, melyek átrendezték a vármegye oktatási térképét. Ráadásul Szarvason és Békéscsabán az 1920-as évek közepén középfokú mezőgazdasági iskolák is megkezdték az oktatást. A XIII. törvénycikk értelmében 1938-tól már érettségit is szerezhettek itt a diákok, így főként az alacsonyabb társadalmi osztályhoz tartozó szülők szívesen választották gyerekeik számára a gyakorlati ismereteket nyújtó iskolát. A diákok létszámának csökkenése tehát törvényszerű volt, hiszen az iskolák expanziója több választási lehetőséget adott a korabeli fiatalok számára, így nagymértékben hatottak az evangélikus gimnáziumok életére.

2. számú táblázat: *A szarvasi és a békéscsabai evangélikus gimnáziumokban végzett diákok száma*

	1920-1921		1940-1941	
tagozat	alsó	felső	alsó	felső
létszám	618	378	402	287
ebből izraelita %	9,5%	20,3%	7,5%	10,1%

Forrás: *A Békés vármegyei evangélikus gimnáziumok anyakönyvei*

Az adatok vizsgálatakor szembe ötlük, hogy az országos helyzetnek megfelelően lényegesen több tanuló látogatta az első négy osztályt, mint a felső tagozatot, ez azonban nem azt jelenti egyértelműen, hogy a tanulók lemorzsolódtak volna. A gimnázium alsó négy osztályának elvégzése ugyanis már előnyt jelentett az alkalmazotti szférában történő elhelyezkedésnél, lehetőséget adott ún. „nadrágos állások” betöltésére is, ezért a szegényebb szülők eleve csak ezt a szintet célozták meg gyermekeik számára.

Az izraelita tanulók aránya a felső tagozatban mindkét évben magasabb, ami azt jelzi, hogy a többi felekezethez viszonyítva a zsidó szülők következetesen ragaszkodtak gyermekeik érettségijéhez, így a lényegesen lecsökkent felső tagozatban erőteljesebben jelenhettek meg. A vizsgált időszak második tanévében az arányok csökkentek, főként a felső tagozaton jelentkezik az izraelita tanulók arányának visszaesése, ami a korabeli politikai törekvésekkel magyarázható.

A diákok tanulmányi munkája

A tanulmányi munka vizsgálata során hat tantárgy eredményeit hasonlítottam össze. A magyar oktatásügyben az 1945 előtti időszakban a maitól eltérő osztályzási rend volt. A tanulókat négyes skálán mérték, és a mai gyakorlathoz viszonyítva fordítva használták az érdemjegyeket: 1 – jeles, 2 – jó, 3 – elégséges, 4 – elégtelen. Ennek megfelelően az átlagok vizsgálatánál figyelembe kell venni, hogy a jó teljesítmény az 1-es érték felé tendál.

3. számú táblázat: *A békés vármegyei izraelita diákok összesített tanulmányi eredménye az 1920-21-es tanévben*

Ev. Összesített	1920-21							
	evangélikus		katolikus		református		izraelita	
	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső
Hittan	2,12	2,00	1,74	1,78	1,60	1,63	1,56 I.	1,30 I.
Latin	2,46	2,55	2,65	2,74	2,66	2,64	2,79 IV.	2,28 I.
Magyar	2,90	2,31	2,72	2,68	2,54	2,53	2,64 II.	2,19 I.
Történelem	2,81	2,40	2,60	2,42	2,70	2,32	2,34 I.	2,31 I.
Német	2,82	2,58	2,73	2,73	2,78	2,71	2,40 I.	2,31 I.
Mennyiségtan	2,72	2,50	2,63	2,57	2,53	2,59	2,46 I.	2,16 I.

Forrás: *A békés vármegyei evangélikus gimnáziumok anyakönyvei*

A tantárgyakat összehasonlítva az izraelita diákok esetében nem láthatunk különösen nagy eltérést, ami arra utal, hogy kiegyensúlyozott teljesítményt nyújtottak. Mind a két tanévben az alsó tagozaton két-két tantárgy volt, amelyben nem a legjobb eredményt érték el, de a felsőben 1920-21-ben, és húsz év múlva is minden tantárgyból a képzeletbeli dobogó élén végeztek. Természetesen, közöttük is voltak rosszabbul tanuló diákok, de a többiek kiváló teljesítménye nagyot javított az átlagon. A tantárgyak nehézsége az osztályzatokban mutatkozott meg. Karády Viktor magyarországi vizsgálatainak eredményeképpen megállapítja, hogy „elsősorban a latint és a matematikát, utánuk a németet, a magyart és a fizikát osztályozták a legkeményebben — így ezek tekinthetők a legkomolyabb tárgyaknak —, míg a vallástant és a testnevelést ugyanez a mérce egyértelműen melléktárgyként minősíti”.⁴ Ezek az értékek hasonlóan jelentek meg a Békés vármegyei evangélikus középiskolákban is. A hittan mindkét vizsgált tanévben a legkönnyebbnek tűnt, míg a latin legtöbbször a legrosszabb eredményt hozta. A többi tárgy is országos „hírének” megfelelően nehéznek bizonyult az izraelita tanulók számára.

4. számú táblázat: *A Békés vármegyei izraelita diákok összesített tanulmányi eredménye az 1940-41-es tanévben*

Ev. Összesített	1940-41							
	evangélikus		katolikus		református		izraelita	
	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső
Hittan	1,59	1,33	1,35	1,40	1,81	1,13	1,57 II.	1,12 I.
Latin	2,52	2,05	2,72	2,66	2,57	2,33	2,48 I.	1,44 I.
Magyar	2,19	2,02	2,42	2,64	2,31	2,33	2,30 II.	1,82 I.
Történelem	1,97	1,84	2,51	2,27	2,20	2,07	1,95 I.	1,68 I.
Német	2,22	2,14	2,88	2,47	2,60	2,20	2,00 I.	1,56 I.
Mennyiségtan	2,35	2,05	2,47	2,77	2,57	2,40	2,34 I.	1,81 I.

Forrás: *A Békés vármegyei evangélikus gimnáziumok anyakönyvei*

⁴ Karády Viktor (1997): *A középiskolai piac társadalomtörténeti problémái Magyarországon*. In: Sasfi Csaba (szerk.): *Iskola és társadalom*. Zalaegerszeg, 28. o.

A számadatokat elemezve megfigyelhető még, hogy az 1940-41-es tanévben az átlagok jobbakként, mint húsz éve. Mi lehet ennek az oka? Hipotézisem szerint nem egyszerűen arról van szó, hogy a tanárok követelményrendszere csökkent volna, inkább a jól szervezett oktatásügy állhat a jobb tanulmányi eredmények mögött. Az 1920-as évek közepétől 1932-ig, a „Klebsberg-iskolák” elterjedésével (*134 új tanterem épült a vármegyében*)⁵ Békés vármegyében nem volt olyan lakott terület, ahonnan ne lehetett volna eljutni elemi népiskolába három-négy kilométeres körzetben. Ez azért is fontos, mert a vármegye lakosságának közel egyharmada élt tanyákon, majorokban, külterületeken, így a mindennapi iskolába járás nehézségekbe ütközött az évtized első éveiben. Emellett a zsúfoltság egyre több helyen történő megszüntetése, a képzettebb tanítók megjelenése a tanyasi iskolákban azt eredményezhette, hogy a középiskolába már egy jobban felkészített, biztosabb tudással felvértezett diákság került. Ezért a tanulók előmenetelében is pozitív változás történt a vizsgált két évtized alatt.

A diákok megoszlása az eltartók foglalkozása szerint

A tanuláshoz való hozzáállás szempontjából jelentős előnyt adhat a szülői háttér.⁶ Az, hogy a szülő milyen jelentőséget tulajdonít az iskolázatásnak, a tudás megszerzésének, nagymértékben meghatározza, hogy milyen iskolába íratja gyermekét. A két világháború közötti időszakban ez hatványozottan érződött, hiszen a fent említett iskolai expanzió következtében megnőtt a választási lehetőség. Akik szerették volna gyerekeiket továbbtaníttatni, egyértelműen a gimnáziumot választották, hiszen csak innen nyílott reális esély bekerülni olyan felsőoktatási intézménybe, ahol elérhetőek voltak a magasabb körökbe való bejutást biztosító diplomák. Az izraelita szülők ezek közé tartoztak. A foglalkozásuk szerint nem voltak annyira megosztottak, mint a más felekezethez tartozók, így az 5-ös számú táblázatban jelentkező adatok viszonylag homogén értékeket mutatnak.

5. számú táblázat: *Az izraelita diákok megoszlása az eltartó foglalkozása szerint*

	kereskedő	magánzó	ügyvéd	orvos, állatorvos, gyógyszerész	földbirt. malomtulajdonos	Kis-iparos	mérnök	tanító, tisztviselő
20-21	109	7	6	8	4	11	2	18
40-41	23	2	8	9	5	7	4	19

Forrás: *Az evangélikus gimnáziumok anyakönyvei*

⁵ Szentkereszty Tivadar (1933): *Békés vármegye népoktatásának története*. Körösvidék RT. Békéscsaba. 30. o.

⁶ Karády Viktor (1997): *A középiskolai piac társadalomtörténeti problémái Magyarországon*. In: Sasfi Csaba (szerk.): *Iskola és társadalom*. Zalaegerszeg. 20. o.

Az adatok pregnánsan mutatják, hogy az 1920-21-es tanévben az izraelita diákok szülei között kétszer annyi kereskedelemről élő volt, mint a többi, más foglalkozású összesen. Ez egyezik Karády kutatásainak eredményeivel, mely szerint a zsidó kereskedők műveltségi szintje volt a legmagasabb az összes szakmabeli között. Az ő gyerekeik rendszerint továbbvitték a szakmát, így a műveltségi többlet apáról fiúra szállt.

A '40-es években már kiegyenlítődtek az arányok, ami magyarázható azzal is, hogy a polgári iskolák expanziója, valamint a felső kereskedelmi, valamint a középfokú mezőgazdasági iskolák megnyitása új lehetőségeket nyitott a középosztály gyermekei számára.

Az értelmiségiek köréből a vármegyei állapotoknak megfelelő az alacsonyabb részesedés, hiszen Békés vármegyében az alapvetően szükséges értelmiségen (köz-tisztviselő, orvos, gyógyszerész stb.) kívül a más értelmiségi szférába tartozók (művész, mérnök, ügyvéd stb.), az országos átlagnál kevesebben voltak, helyüket a középiskolákban a kereskedők és az iparosok vették át. A vármegyére jellemző földműves és kisbirtokos réteg, amely egyébként relevánsan megjelenik a Békés vármegyei intézményekben, az izraelita szülők esetében nem mutatható ki.

A diákok megoszlása lakóhelyük szerint

Békéscsabán mind a kettő vizsgált esztendőben a helyi diákok voltak túlsúlyban, és húsz évvel később sem változtak az arányok. Elsőre talán furcsa ez az adat, hiszen a vármegye legnagyobb városában működő középiskola általában vonzotta a fiatalokat. Békéscsaba azonban sajátos helyzetben volt. Alig 20 km-en belül több középiskola, illetve középfokú intézmény működött. Így Békésen református gimnázium és leány polgári iskola, Gyulán katolikus gimnázium, valamint fiú és leány polgári.⁷ Ennek megfelelően a környező településeken lakó diákoknak több választási lehetőségük volt. Távolabbról sem jelentkeztek tanulók, hiszen a vármegye jól le volt fedve a különböző típusú intézményekkel.

6. számú táblázat: Izraelita diákok megoszlása lakóhelyük szerint

	Békéscsaba	20 km-en belül	távolabb
1921-21	46 fő	11 fő	9 fő
1940-41	27 fő	4 fő	5 fő
	Szarvas	20 km-en belül	távolabb
1921-21	37 fő	18 fő	5 fő
1940-41	16 fő	10 fő	22 fő

Forrás: *Az evangélikus gimnáziumok anyakönyvei*

⁷ Szentkereszty Tivadar (1933): *Békés vármegye népoktatásának története*. Körösvidék RT. Békéscsaba.

A 6. számú táblázatból kiolvasható, hogy az 1920-21-es tanévben hasonló volt a helyzet a Szarvasi Evangélikus Gimnáziumban is, ahol az izraelita diákok jelentős része Szarvason lakott. A környező településekről (Békésszentandrás, Öcsöd, Gyoma, Kunszentmárton) többen járt be, ami annak is betudható, hogy Szarvas a vármegye szélén található, így több diák választotta a szomszédos vármegyéből is. Az első vizsgált tanévben még kevesen jöttek távolabbról (Pilis, Rákoshegy, Budapest), ők vagy rokonoknál, vagy az internátusban laktak. Az 1940-41-es tanévben azonban látványosan megváltozott az izraelita diákok lakhely szerinti összetétele. Lényegesen csökkent a helyi lakosok száma, a 20 km-en közelebből járók aránya nem változott, azonban a messzebből Szarvasra jelentkezők száma relevánsan megugrott. Ennek okát nem írták meg az évkönyvekben, de a lakóhelyből következtetni lehet a nagy változást kiváltó eseményekre, hiszen Budapestről és környékéről érkeztek sokan. Feltehetően az akkor már egyre feszültebbé váló helyzet miatt küldték az izraelita szülők gyermekeiket a vidéki rokonokhoz. Azt remélhették, hogy a fővárostól távol talán védettebbek lesznek a gyerekek a kibontakozó politikai helyzettel szemben.

Tandíj

Minden vármegyei gimnáziumban tandíjat kellett fizetni beiratkozáskor, melynek összege változó volt. Nem csak az iskolák között voltak különbségek, hanem az iskolán belül is. Általános gyakorlat volt, hogy a gimnáziumot fenntartó egyházközséghez tartozó diákok fizették a legkevesebbet, a más vallásúak és a más vármegyéből származók többet. Egyöntetű volt azonban az izraelita diákok diszkriminációja, hiszen minden középiskolában a legtöbb tandíjat ők fizették. Példaként említem a Szarvasi Evangélikus Gimnázium Kormányzó testületének határozatát 1926-ból.

- I. Helybeli keresztyén tanuló fizet egész évre 60 pengőt.
- II. A békési és csanád-csongrád megyei protestáns 70 pengőt.
- III. Egyéb vidéki protestáns 80 pengőt.
- IV. Vidéki, nem protestáns 90 pengőt.
- V. Izraelita növendék egész évre 120 pengőt.⁸

A fizetési kötelezettségből azonban több kedvezményt adtak, a tisztviselők, al-tisztek, szolgák, csendőrtisztek, továbbá hadiözvegyek gyermekei a rendes tandíj felét fizették. Minden intézményben a szegénysorúak, ha rendelkeztek szegénységi bizonyítvánnyal és jó előmenetelűek voltak, részben vagy egészben tandíjmentességben részesültek.

⁸ Saskó Samu (szerk., 1926): *Szarvasi Ág. H. Evangélikus Gimnázium 1925/26. tanévi Értesítője*. Szarvas.

Összegzés

Békés vármegyében a két világháború közötti időszakban hét középiskola működött, melyek a Szegedi Királyi Tankerületi Főigazgatóság alá tartoztak. A főigazgatóság által delegált tanfelügyelő minden évben tematikus látogatást tartott, mely során a feltételrendszerről, a működésről és az oktató-nevelő munkáról átfogó jelentést készített.

A vármegyére jellemző sajátos felekezeti megoszlás a középiskolák fenntartói jellegében is megmutatkozik. A hét középiskolából ötöt a protestáns egyházak (három evangélikust, kettő reformátust) működtettek, mellettük egy katolikus és egy állami intézményben folyt tanítás. Az izraelita diákok, az országos helyzetnek megfelelően arányukban felülreprezentáltak voltak a vármegyei gimnáziumokban. Az országos eredményeikhez hasonlóan itt is inkább az evangélikusok felé vonzódtak, ami megmutatkozott abban, hogy az evangélikus gimnáziumok izraelita diákjainak aránya általában kétszerese volt a többi középiskoláéhoz képest. A tanulmányi munkájukkal a jók, a legjobbak közé tartoztak, ami nem vármegyei sajátosság, hanem megfelelt az országos trendnek. Ez arra utal, hogy az izraelita szülők felismerték az oktatás jelentőségét. Tudták, hogy a tudással magasabbra lehet emelkedni a társadalmi ranglétrán, mert akkoriban egy érettségi bizonyítványt kaput nyitott a társadalmi elit felé. Az izraelita diákok a tanulmányi munkán túl az önképzőkörökben, a segélyegyletekben, az ifjúsági szervezetekben is közreműködtek, így szervesen kapcsolódtak a gimnáziumok mindennapjaihoz a magyar történelem egyik legnehezebb időszakában.

Felhasznált irodalom

- Karády Viktor (1994): *Felekezeti státus és iskolázási egyenlőtlenségek*. In: Karády Viktor Iskola-rendszer és felekezeti egyenlőtlenségek Magyarországon (1867-1945). Budapest, Replika Kör, 15-57. o.
- Karády Viktor (1997): *A középiskolai piac társadalomtörténeti problémái Magyarországon*. In: Sasfi, Cs. (szerk.): *Iskola és társadalom*. Zalaegerszeg.
- Karner Károly (1931): *Felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában*. Debrecen.
- Korniss Géza (1930): *Békéscsaba város közoktatási ügye*. Békéscsaba.
- Lipcsei Imre (2006): *A Békés vármegyei oktatásügy története a két világháború közötti időszakban*. Szarvas, 2006.
- Nádor Jenő (1941): *Szarvasi Ág. H. Ev. Vajda Péter Gimnázium 1940/41. tanévi Értesítője*. Szarvas
- Pataki S. (1941): *Békéscsabai Ág. H. Evangélikus Rudolf Fiú Gimnázium 1940/41. tanévi Értesítője*. Békéscsaba.
- Raskó K. (1931): *Szarvasi Ág. H. Ev. Vajda Péter Gimnázium 1930/31. tanévi Értesítője*. Szarvas.
- Rell L. (1921): *Békéscsabai Ág. H. Evangélikus Rudolf Fiú Főgimnázium 1920/21. tanévi Értesítője*. Békéscsaba.

Rell L. (1931): *Békéscsabai Ág. H. Evangélikus Rudolf Fiú Reál-gimnázium 1930/31. tanévi Értesítője*. Békéscsaba.

Saskó S. (1921): *Szarvasi Ág. H. Evangélikus Főgimnázium 1920/21. tanévi Értesítője*. Szarvas.

Saskó Samu (szerk., 1926): *Szarvasi Ág. H. Evangélikus Gimnázium 1925/26. tanévi Értesítője*. Szarvas.

Sebő L. (1974): *Békéscsaba közoktatásának története*. Békéscsaba.

Szentkereszti T. (1933): *Békés vármegye népoktatásának története*. Békéscsaba.

Alispáni iratok, Tanfelügyelői jelentés. Békés Megyei Levéltár XIV.646/1930.

Szegedi tankerületi Főigazgatóság iratai. Csongrád Megyei Levéltár VI. 501.39.